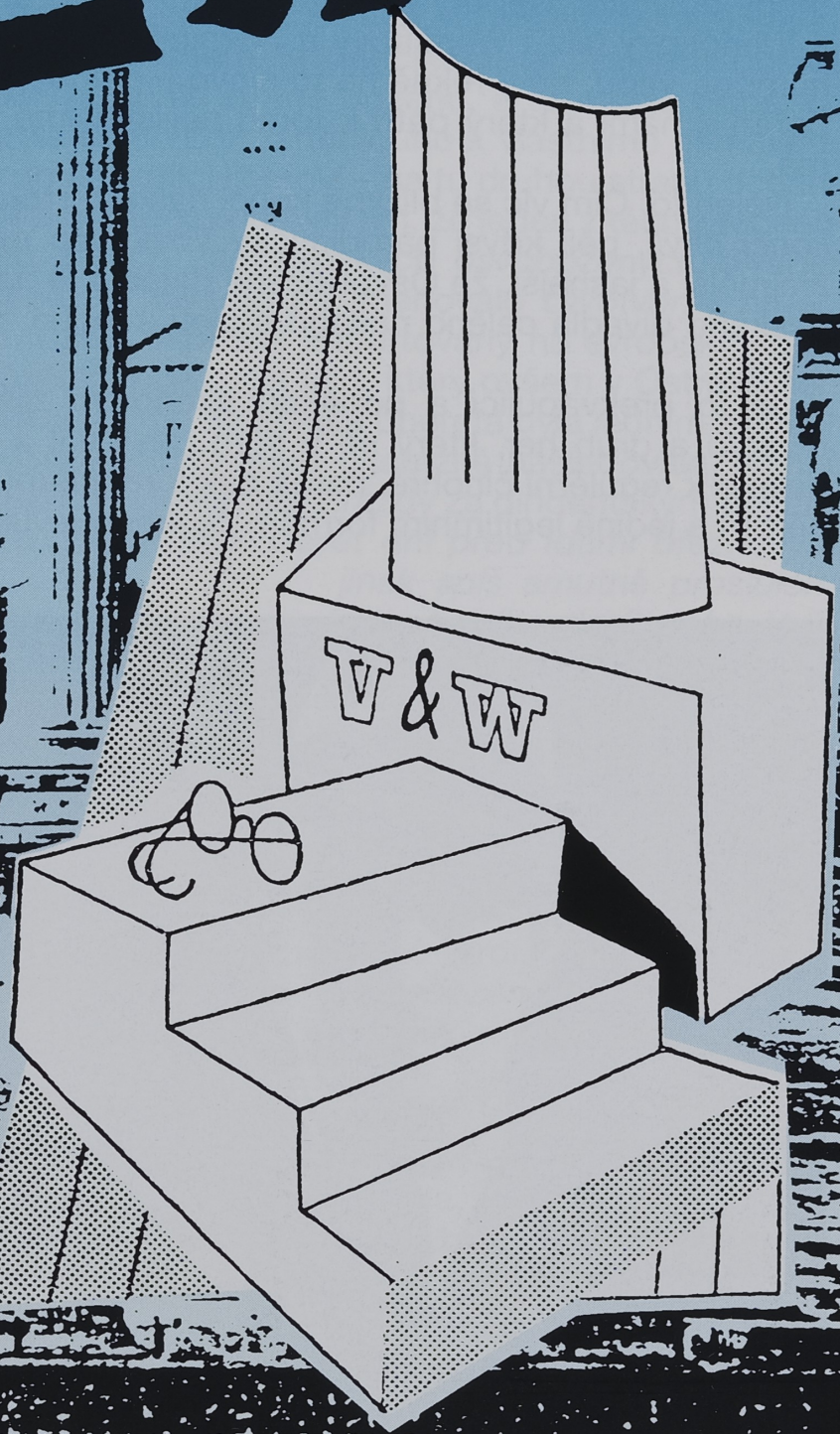

CÆSAR

KRADE

CO BYLO OSVOBOZENÉ DIVADLO?

Je to už skoro sedmdesát let, co vzniklo, víc než pětapadesát, co odešlo do říše divadelních legend, víc než padesát, co zemřel – mlád třicet sedm let – Jaroslav Ježek, a brzy to bude už plných patnáct let, co ho následovali do říše stínů i oba jeho autorští (a herečtí) spolupracovníci, a Osvobozené divadlo nám připadá živější a skutečnější než celá ta doba, která od tehdy uplynula. Nepochybně za to mohou Ježkovy písničky, Voskovcovy a Werichovy (ale i Werichovy a Horníčkovy) předscény, a celý ten kopec humoru, vtipu, ba – řekněme to slovo – srandy, který je tu jejich zásluhou pořád s námi a který patří k tomu nejjistějšímu, co české divadlo vůbec má.

Nejen to. Čím víc se blížíme konci našeho století i tisíciletí (*tisíciletí se ke konci chýlí*, pěli kdysi parodisticky Voskovec s Werichem), tím se stává zřejmější a jasnější, že Osvobozené divadlo je asi ta největší událost dějin českého divadla celého našeho století a jedna z největších v jeho historii vůbec.

Je to překvapující a poněkud skandální zjištění. Vždyť Osvobozené divadlo a druh her, který se v něm pěstoval a který z něho vzešel, má daleko k regulérní činohře, natož pak k regulérní opeře, dvěma nejprestižnějším a jedině legitimním formám českého jeviště. Spíš je to (málem!) tak

trochu opereta, ten neuvěřitelný bastard, to nelegitimní, neplánované a nechtěné dítě divadla (ale i *děti nechtěných dětí maj' děti*, zpíval kdysi Jan Werich), či, abychom věci nazývali pravými jmény, *muzikál*. To jméno tehdy, kdy Osvobozené začínalo, ještě neexistovalo. Neexistovalo, ani když Osvobozené končilo (vždyť Osvobozené divadlo Voskovce a Weri-cha, ta největší událost českého divadla v našem století, zabrala pouhé jedno desetiletí a několik drobných). Forma, které se tak začalo říkat, se teprve rodila, což vše se odehrávalo kdesi daleko, na druhé straně oceánu. Buď jak buď, Voskovec s Werichem (a Jenčíkem, a Ježkem) objevili a vypěstovali tutéž formu i na téhle straně oceánu, a to v téže době, ba možná i o něco dřív, docela sami, což zanedlouho k vlastnímu nemalému překvapení zjišťovali, jen co se – díky Hitlerovi – na tu druhou stranu oceánu podívali, kteréžto poznání posléze korunovali tím, že jeden z těch zaoceánských muzikálů (či jedno z těch zaoceánských *osvobozených divadel*) s sebou z Ameriky přivezli. To divadlo se jmenovalo *Divotvorný hrnec*, a byl to první americký muzikál úspěšně importovaný na evropský kontinent, což vše je další historická událost a fakt, který ovšem v Ostravě není třeba nijak zvlášť propagovat. Vždyť ostravská opereta byla jedním z oněch dvou divadel, která s *Divotvorným hrncem* okamžitě následovala, včetně Josefa Kobra ve Werichově roli a Vladimíra Brázdy za dirigentským pultem, velice brzy po onom historickém datu *devět dní před Idami březnovými*

jinak spíš smutně proslulého roku tisícího devítistého čtyřicátého osmého, datu prvního úspěšného vylodění amerického muzikálu na evropský kontinent.

Což nás přivádí k naší komedii, *antické féerie* o Gaiovi -Juliu Caesarovi, o níž se obyčejně tvrdí, že počínajíc jí se *Osvobozené* stalo divadlem politickým, ba dokonce že právě jí V & W reagovali na nástup Hitlera v sousedním Německu. Není to tak docela pravda, vždyť premiéra *Caesara* byla 8. března (tedy týden před Idami březnovými) – 1932 zatímco Hitler přišel k moci až o rok později. Není tak docela pravda ani to, že *Osvobození* zpolitizovali. Jejich devizou zůstala i nadále především *sranda* neboli *hlína*, kteréžto slovo se

rozhodli rehabilitovat. Považovali ji i nadále za jedinou přiměřenou náplň svých revuí. („*Hlína není tendenční... V žádném případě nesmí nésti zkarikovanou podobu politického odpůrce anebo něčeho, co nemá okamžité ochrany. Vyloučen nerovný boj, vyloučena nečistá práce. Neexistují postranní účely. Účel je pouze jeden: smích.*“) Nebylo jejich vinou, že nastala doba, či jedna z oněch dob, kdy jest *difficile satiram non scribere*, totiž, kdy bývá nesnadné nepsati satiru, ba čím dál tím nesnadnější. Caesar však nebyl ani tak satirou na fašismus, to jistě taky, především to však byla poněkud paradoxní kritika demokracie i kritika nevíry v ni, jakož i kritika jejich falešných ochránců. A ovšem velkolepá hra o svobodě i o svobodu. O osvobození smíchem.

Tak jako v předchozích svých hrách, Voskovec a Werich vystupovali i zde v masce clownů. Není to právě příjemné, mít vlasy i tvář slepené mastixem a vrstvou líčidla, V & W to však dělali rádi, aby naznačili, že jejich příběhy nejsou tak docela z tohoto světa, ale ze světa divadla. I po válce se nejprve k maskám vrátili, brzy je však odložili: důležitější jim připadalo naznačit, že nejsou nic jiného než jedni z nás. I návrat k *Caesarovi* uprostřed

padesátých let, tehdy už s Horníčkem, byl už bez masky. Klauny však zůstali pořád, tak jako koneckonců my všichni.

V hořejších řádcích jsme se pokusili naznačit, jaký je význam Osvobozeného divadla a jeho tvůrců pro české divadlo (ale i pro někdejší československé, vzpomeňme jen na Lasicu a Satinského!) a pro českou kulturu. Vždyť koneckonců za žaka Osvobozených se považuje i Václav Havel, státník, kterému s úctou naslouchá celý svět. A jestliže jsme v hořejších řádcích dvakrát užili slova *sranda*, nepovažujte to za nepatřičné. Voskovec a Werich sice vášnivě obhajovali toto slovo – a tento pojem – zároveň však ve svých hrách se úzkostlivě vyhýbali jakékoli kluzkosti, dvojsmyslu, jakékoli sprostotě či sexuální narážce. Pravděpodobně by dnes v televizi směli dělat leda Večerníček. Marná sláva: bylo to sice velké divadlo, snad největší, jaké jsme kdy měli, ale přece jen – jak vidět – divadlo století bezmála minulého.

Ivo Osolsobě.

*Více nežli sláva
Víc než polní tráva
Je občanská svoboda*

*Nikdy se nezdaří
Zavřít ji v žaláři
Svoboda se nepoddá*

*Na nás neplatí
Ni pouta, okovy, ni řetězy
Pouta zrezatí
A svoboda v řetězech nevězí
Ta spoutat se nedá
Vždycky bourat se dá hlavou
Pouta zrezatí
Staré železo na nás neplatí*

*Seděli jsme v koutech
Nohy ruce v poutech
Mysleli si však svoje*

*Dokud hlavu máme
Tak si zazpíváme
V sedě v leže ve stoje*

*Na nás neplatí
Ni pouta, okovy, ni řetězy
Pouta zrezatí
A svoboda v řetězech nevězí
Ta spoutat se nedá
Vždycky bourat se dá hlavou
Pouta zrezatí
Staré železo na nás neplatí*

**JIŘÍ VOSKOVEC
JAN WERICH
JAROSLAV JEŽEK**

CAESAR

Antická férie o mnoha obrazech

Režisér	PAVEL DOSTÁL j. h.
Dirigent	PETR ŠKAROHLÍD
Dramaturg	PAVEL DOSTÁL j. h.
Sbormistr	JOSEF KUBENKA
Choreograf	JOSEF KONÍČEK j. h.
Výtvarník scény	VLADIMÍR ŠRÁMEK j. h.
Výtvarnice kostýmů	RŮŽENA ŠVECOVÁ j. h.
Korepetitorka	KVĚTA MILLEROVÁ
Asistent režie	MARCEL ŠKOLOUT

PREMIÉRA DNE 16. DUBNA 1994 V DIVADLE JIŘÍHO MYRONA

Vedoucí umělecko-technického provozu	Stanislav Muntág
Vedoucí dekoračních dílen	Marcela Kožušníková
Vedoucí dámské a pánské krejčovny	Alena Kantorová
Jevištní mistři	Jiří Brudný
	Miloš Novák
Mistr osvětlení	Stanislav Dvořák
Mistr akustiky	Bořivoj Wojnar
Mistr vlásenkárny	Renata Helmešová
Mistr garderoby	Zlata Nezhybová
Rekvizity	Jindra Lupíková

OSOBY A JEJICH OBSAZENÍ

Gaius Julius Caesar.....	KAREL ČEPEK
Kleopatra	DAGMAR HLUBKOVÁ HALINA KUBECZKOVÁ
Marcus Antonius	MARCEL ŠKOLOUT
Brutus	ČESTMÍR OLKA
Marcus Tullius Cicero	JAN VYORÁLEK
Onomatopoe	BLANKA MORYSOVÁ EVA ZBROŽKOVÁ
Velekněz Ratata	ARNOŠT BOROVEC
Centurio Masculus	STANISLAV ŽIŽKA
Předseda senátu.....	RUDOLF SOBOTKA
I.-XVIII. senátor.....	XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
lev	ANTONÍN BENDÍK
žalářník	XX
strážník	X
Terentius Bulva	VÁCLAV MORYS
lid římský	
Titus Papulus	MIROSLAV URBÁNEK

Děje se v Římě 13. a 14. března roku 44 před Kristem a tamtéž roku 1994.

Účinkují orchestr, sbor operety a členové baletu SD.
Koncertní mistr Marcela Krystýnková, zástupce koncertního mistra
Alena Pražáková. Představení řídí Jana Rychecká, text sleduje
Alena Petrová.

GAIUS IULIUS CAESAR

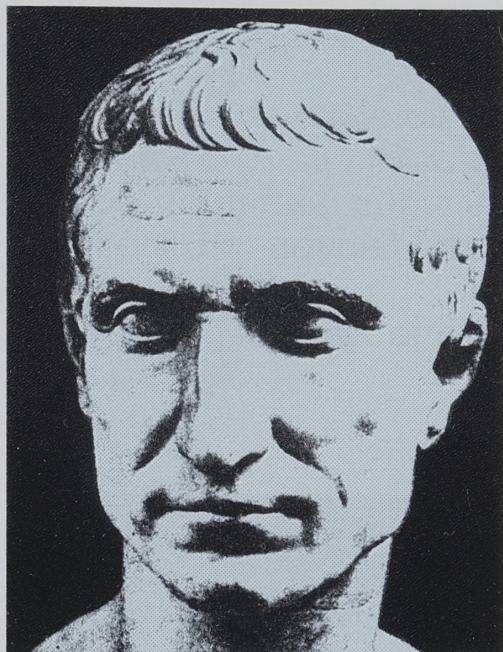
* 100, † 44 př. n. l., vynikající římský **vojevůdce, státník a spisovatel**. Po návratu z Malé Asie se zúčastnil politického života v Římě. Politickou kariéru zahájil r. 68 jako kvéstor, jako aedil vzbudil r. 65 pozornost nákladnými hrami, r. 63 se stal nejvyšším pontifikem, r. 62 městským praetorem. Přitom stále usiloval o přizeň širokých lidových vrstev.

Krise římské republiky se začala projevovat koncem 60. let. Jedním z příznaků blížící se vojenské diktatury byl první triumvirát, uzavřený mezi Caesarem, Pompeiem a Crassem. Tak bylo umožněno, že byl Caesar zvolen konsulem na rok 59. Nato obdržel od r. 58 na pět let jako prokonzul správu Galie, a tím i velení nad vojskem tam umístěným. Roku 54 mu toto velení bylo prodlouženo na dalších pět let. Dvakrát překročil na dolním toku Rýn a podnikl dvě výpravy do Británie. Konečně r. 52 potlačil vzpouru celé Galie, což posílilo jeho prestiž, již využil v občanské válce s Pompeiem. Když Crassus r. 53 padl, došlo mezi Caesarem a Pompeiem k odcizení. Pompeius se v senátě sblížil s optimáty, a tak senát rozhodl o rozpuštění Caesarových vojsk a vrchním velitelem byl jmenován Pompeius. Caesar však r. 49 překročil říčku Rubico (alea iacta est) a během dvou měsíců dobyl celou Itálii. Proháněl Pompeia do Řecka, kde jej porazil u Farsálu. Pompeius prchl do Egypta, ale když tam Caesar dorazil, našel jej mrtvého.

Urovnal spory o trůn mezi Ptolemaiem XIII. a jeho starší sestrou Kleopatrou a vyhlásil jejich společnou vládu. Jeho spojení s Kleopatrou vyvolalo několikaměsíční válku s Ptolemaiem, během níž vyhořela slavná knihovna v Alexandrii. Po vítězství Caesarově se Ptolemaios utopil na útěku v Nilu.

Kleopatra se na přání Caesarovo provdala naoko za svého bratra Ptolemaia XIV., ale jejím skutečným manželem byl Caesar, jemuž porodila syna Kaisariona. Roku 47 zvítězil Caesar nad pontským králem Farnakem (Veni, vidi, vici), rychle ukončil tuto válku a vrátil se do Říma.

Při reorganizaci státu si počínal vůči svým bývalým protivníkům velkoryse. Doplnil senát na 900 členů, štědře udílel občanské právo, sociálními opatřeními snížil počet římské chudiny. Ve svých rukou soustředil mimořádné pravomoci,

od r. 48 byl diktátorem na neurčitou dobu, konzulem na pět let, tribunem se stal na doživotí. Disponoval státní pokladnou, zcela ovládal armádu.

Monarchistické sklony se mu staly osudnými. 15. března r. 44 byl spikleneckými republikány, vedenými Brutem a Cassiem v sále Pompeiova divadla, kde měl zasedat senát, ubodán.

(Encyklopedie antiky – kráceno)

CAESAR – jako hra

Caesar byla opět úspěšnou hrou (po Golemovi) a měla premiéru 8. března 1932 a hrála se pak ještě 191krát!

Tato revue je památná tím, že tu poprvé zazněla politická satira.

Tehdy byl Caesar koncipován jako obraz fašistického diktátora Benita Mussoliniho. Ovšem humorně, málo uctivě k historickým faktům.

Ale inspirací byla i tehdejší situace v Československu. Lidé si s hrůzou začali uvědomovat rozdíl mezi demokracií teoretickou a praktickou.

Případy „caesarismu“ se začaly objevovat i doma, ale politici i veřejnost před nimi strkali hlavu do písku.

Parlament a další veřejné instituce, včetně vojenských, tvořily uzavřené zájmové skupiny, které často kladly vlastní cíle nad zájmy veřejnosti, již měly sloužit. Dokonce i ryzí idealismus některých politiků přišel nazmar, byl-li spojen s krátkozrakostí, jalovou pružností, či otevřenou hloupostí.

Záměr autorů zpodobnit tuto situaci ve hře je zjevný.
(Tolik z historických análů...)

J. M.

Fotografie

na str. 2 V+W v kloboucích

na str. 3 Jaroslav Ježek

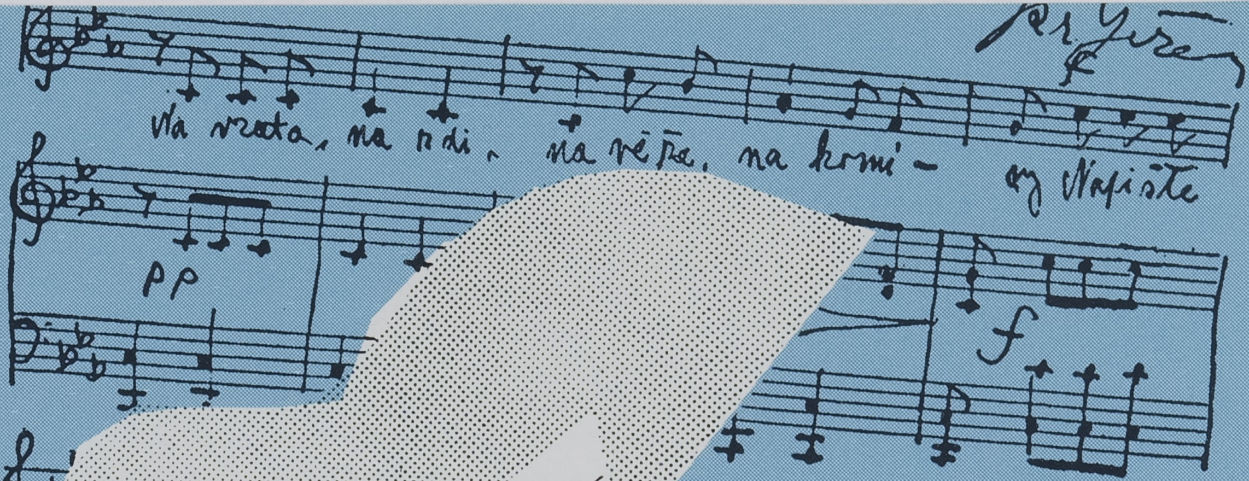
na str. 4 V+W ve hře Osel a stín

na str. 9 Gaius Iulius Caesar

V+W ze zkoušek na Caesara

na str. 10 Titus Papulus-J. Werich, Terentius Bulva-J. Voskovec ve
hře Caesar

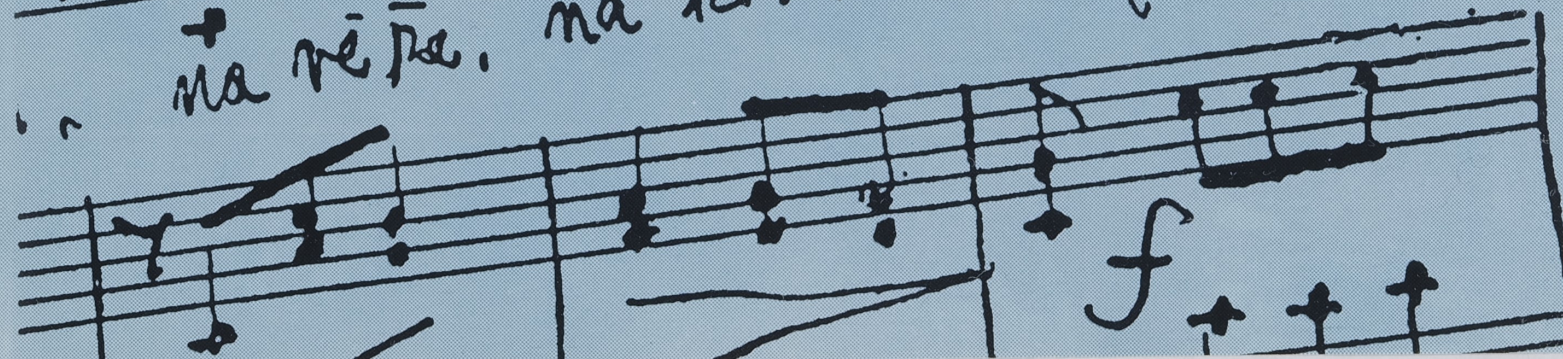
Vla čí la krá dui

František Bidlo, Jaroslav Ježek v kolébce

Jar. Ježek

na řě řa, na hromi - sy vřa pi ste

PROGRAM VYDALO STÁTNÍ DIVADLO V OSTRAVĚ.

ŘEDITEL ILJA RACEK, ŠÉF OPERETY JIŘÍ MĚŘÍNSKÝ.

REDAKCE PROGRAMU JIŘÍ MĚŘÍNSKÝ.

OBÁLKA A GRAFICKÁ ÚPRAVA JAROSLAVA HÝBNEROVÁ.

VYTISKLY OSTRAVSKÉ TISKÁRNY, a. s.

709 70 OSTRAVA 1, NOVINÁŘSKÁ 7, R 30472.

VEŠKERÁ PRÁVA K PROVOZOVÁNÍ TOHOTO DÍLA ZASTUPUJÍ AGENTURY
AURA-PONT A DILIA PRAHA.

BRVTVS